

O'ZBEKISTONDA TARIX FANINI O'QITISHDA ROLLI O'YINLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

Nurabullaeva Jamila Joldasbaevna

Huquq fani o'qituvchisi, Ichki ishlar vazirligi
Qoraqalpoq akademik litseyi

Karlibaeva Raziya Bazarbaevna

Tarix fa'ni o'qituvchisi, Ichki ishlar vazirligi
Qoraqalpoq akademik litseyi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10457383>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-January 2024 yil

Ma'qullandi: 02-January 2024 yil

Nashr qilindi: 04-January 2024 yil

KEY WORDS

rolli o'yinlar, tarixni o'qitish, O'zbekiston, interaktiv trening, talabalarning faol ishtiroki, tarixiy voqealar simulyatsiyasi, rol modeli, o'yin holatlari, madaniy va tarixiy haqiqat.

ABSTRACT

Ushbu maqolada O'zbekistonda tarix o'qitishda rolli o'yinlardan foydalanishning ahamiyati ko'rib chiqiladi. Rolli o'yinlar o'qitishning samarali usuli bo'lib, o'quvchilarni o'quv jarayoniga faol jalb etish va darsni qiziqarli va hayajonli sarguzashtga aylantirish imkonini beradi. Tadqiqot natijasiga ko'ra, O'zbekistonda tarix o'qitishda rolli o'yinlardan foydalanish ko'plab afzalliklarga ega. Bu o'quvchilarda nafaqat tarixiy bilimlarni o'zlashtirish, balki muloqot ko'nikmalarini, tanqidiy fikrlash va o'tmishni emotsional idrok etishni rivojlantirish imkonini beruvchi samarali usuldir.

Rolli o'yinlar O'zbekistonda tarix fanini o'qitishda samarali vosita bo'lib, o'quvchilarning ta'lim jarayonida faol ishtirok etishi, ijtimoiy-tarixiy muhit yaratish hamda hamkorlik va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

Tarix darslarida foydalaniladigan rolli o'yinlarga quyidagilarni kiritish mumkin:

Qadimgi imperiya simulyatsiyasi: O'qituvchi sinfni guruhlariga ajratishi va har bir guruhga Iskandariya, Rim yoki Mo'g'ul imperiyalari kabi qadimiy imperiya rolini belgilashi mumkin. Talabalar ushbu imperiya haqidagi tarixiy faktlarni o'rganadilar va uning asosiy rahbarlari yoki qahramonlarining rolini tasavvur qilishadi. Ular imperiyaning buyukligi yoki yemirilishi sabablarini yaxshiroq tushuna oladi, shuningdek, jamoa bo'lib ishlashni o'rganadi [4].

Versal konferentsiyasi shartnomasi: Talabalar Birinchi jahon urushidan keyin sodir bo'lgan muhim voqealar va muzokaralarda, jumladan, Versal shartnomasining imzolanishi va muzokaralarida rol o'ynashi mumkin. Har bir talaba o'sha davrning tarixiy ahamiyatga ega shaxslari Vudro Vilson yoki Devid Lloyd Jorj kabi boshqa ishtirokchi rolini o'ynashi mumkin. Bu talabalarga Ikkinchi jahon urushiga olib kelgan siyosiy muhit va sabablarni yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

Qo'zg'olonchi inqilobi: O'qituvchi talabalarga Buyuk Oktyabr Sotsialistik inqilobining sabablari va oqibatlarini tushunishga yordam beradigan rolli o'yinni o'tkazishi mumkin. Talabalar ishchilar, dehqonlar, elitalar kabi jamiyatdagi turli guruhlarini ifodalovchi

jamoalarga bo'linishlari va bahslashishlari va tarixiy voqealarni tahlil qilishda o'z rollaridan foydalanishlari mumkin [2].

Vaqt mashinalarining sayohati: O'qituvchi o'quvchilarning vaqt bo'ylab sayohat qilishi va O'zbekiston tarixidagi turli voqea va davrlarga duch keladigan stsensariy yaratishi mumkin. Masalan, ular qadimgi ota rolini o'ynab, O'rta Osiyoda maorif va madaniyatning rivojlanishi haqida ma'lumot olishlari mumkin. Bu o'quvchilarga o'z mamlakatining vaqt o'tishi bilan rivojlanishini tasavvur qilish va tushunishga yordam beradi.

Bunday o'yinlar o'quvchilarning qiziqishini orttiradi va tarixiy voqealarni chuqurroq o'rganishga yordam beradi.

Tarixni o'rganishda rolli o'yinlardan foydalanish o'quvchilarga nafaqat fakt va sanalarni eslab qolish, balki tarixiy voqealarning sabab va oqibatlarini chuqurroq tushunish imkonini beradi. Rol o'ynash o'tmishni hissiy va empatik tushunish uchun imkoniyat yaratadi, bu esa o'rganishni yanada qiziqarli va esda qolarli qiladi.

Rolli o'yinlar davomida o'quvchilar tarixiy qahramonlarga aylanish va ularning rollarini o'ynash imkoniyatiga ega. Bu ularning tarixiy manbalarni tahlil qilish va sharhlash, bahslashish va voqealarning mantiqiy zanjirlarini qurish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi [1].

Rolli o'yinlar o'quvchilarning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga ham hissa qo'shadi, chunki ular o'yin maydonida bir-biri bilan muloqot qilish, muzokaralar olib boradi. Bu ularning jamoa bo'lib ishlash va hamkorlik qilish qobiliyatini rivojlantiradi, bu ularning kelajakdagi kasbiy va hayotiy muvaffaqiyatlari uchun muhimdir.

Sinfda rolli o'yinlarni joriy etish ham o'quvchilarga o'tmishning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy jihatlarini yaxshiroq tushunish imkonini beradi. O'sha davr odamlari qanday qiyinchiliklarga duch kelganini, o'z davrining qiyinchilik va sinovlariga qanday javob berganliklarini o'zlari boshdan kechirishlari mumkin. Bu o'quvchilarda bag'rikenglik, turli madaniyat va an'analarni tushunish va hurmat qilishni rivojlantirishga yordam beradi.

Tarix fanini o'qitishda rolli o'yinlar o'zining afzalliklariga ega bo'lsa-da, O'zbekistonda ulardan foydalanishda kamchiliklar va muammolar ham mavjud.

Birinchidan, tarix o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi yo'qligi ularning rolli o'yinlarni samarali tashkil etish va o'tkazish qobiliyatini cheklashi mumkin. Ular ssenariylarni ishlab chiqish, rollarni belgilash va talabalar ishtirokini baholashda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin.

Bundan tashqari, rolli o'yinlardan foydalanish cheklangan o'quv dasturi doirasida ko'p vaqtni talab qilishi mumkin. O'qituvchilarning rolli o'yinlardan foydalanishi juda ko'p vaqt talab qiladi.

Shuningdek, rolli o'yinlar haqiqiy emas yoki noto'g'ri talqin qilinishi mumkin, bu esa tarixiy faktlarning buzilishiga olib kelishi mumkin. Bu, ayniqsa, ob'ektiv va aniqroq yondashuvni talab qiladigan tarixning murakkab yoki ziddiyatli daqiqalarida muammoli bo'lishi mumkin [3].

Umuman olganda, muayyan cheklovlar va kamchiliklarga qaramay, o'qituvchilar tegishli tayyorgarlikdan o'tish va qo'llab-quvvatlash, zarur resurslar bilan ta'minlash O'zbekistonda tarix fanini o'qitishda rolli o'yinlar samarali vosita bo'lishi mumkin. Ular o'quvchilarga tarixni yaxshiroq tushunishga, tanqidiy fikrlash va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

O'zbekistonda tarix fanini o'qitishda rolli o'yinlardan foydalanishga ta'sir qiluvchi bir qancha omillar mavjud:

O'quvchilarning faol ishtiroki: Rolli o'yinlar o'quvchilarga tarix darslarida faol qatnashish imkoniyatini beradi. Ular turli tarixiy qahramonlarni o'ynashlari, qarorlar qabul qilishlari va tarixiy kontekstga muvofiq harakat qilishlari mumkin. Bu o'quvchilarning tarixiy voqealar va ularning oqibatlarini chuqurroq anglashlariga, tanqidiy fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishga imkon beradi.

Tarixiy voqealarning vizualizatsiyasi: Rolli o'yinlar o'quvchilarga tarixiy voqealarni "qayta jonlantirish" imkonini beradi. Ular talabalarga tarixiy voqealarni tasavvur qilish va tushunishga yordam beradigan sahnalar va dialoglarni yaratishi mumkin. Bu, ayniqsa, mavhumroq va murakkab tarix tushunchalari uchun juda muhimdir.

Muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish: Rolli o'yinlar davomida o'quvchilar bir-biri bilan muloqot qilishlari, ma'lumot almashishlari va o'z nuqtai nazarlarini bahslashlari kerak. Bu o'z fikrini ifoda etish va boshqalarni tinglash kabi muloqot qobiliyatlarini, shuningdek, guruhda ishlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Qiziqish va motivatsiyani oshirish: rolli o'yinlar o'quvchilar uchun tarix darslarini yanada qiziqarli va qiziqarli qilishlari mumkin. Rolli o'yinlarda ishtirok etish o'quvchilarga tarixiy muhitga sho'ng'ish va tarixiy jarayonning bir qismi ekanligini his qilish imkonini beradi. Bu ularning tarixni o'rganishga bo'lgan qiziqishini rag'batlantirishi va o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshirishi mumkin [5].

Umuman olganda, O'zbekistonda tarix fanini o'qitishda rolli o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning faolligini, tasavvurini, muloqot qobiliyatini, tarixni o'rganishga qiziqishini rivojlantirish uchun foydali bo'ladi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, O'zbekistonda tarix o'qitishda rolli o'yinlardan foydalanish samarali va innovatsion yondashuv hisoblanadi. Ular o'quvchilarning o'quv jarayonida faol ishtirok etishlariga imkon beradi, ular tarixiy voqealarning "qahramonlari" bo'lib, o'rganilayotgan materialni yaxshiroq tushunish va eslab qolish imkonini beradi. Shunday qilib, O'zbekistonda tarix fanini o'qitishda rolli o'yinlardan foydalanish faol o'qitish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va tarixga qiziqishni rivojlantirishga xizmat qiluvchi foydali vosita hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Feruza Maxmudovna Maxmudova (2021). TARIX FANINI ILG'OR INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O'QITISH. Academic research in educational sciences, 2 (1), 196-202. doi: 10.24411/2181-1385-2021-00026
2. Ishmuhamedov R. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. - T., Nizomiy nomidagi TDPU, 2009.
3. J.Yo'ldoshev, F.Yo'ldosheva, G.Yo'ldosheva. "Interfaol ta'lim sifat kafolati" -T.:2008 .
4. M.Ochilov "Yangi pedagogik texnologiyalar". Qarshi, 2000.
5. Narboyeva, Sevara Maqsudovna (2022). TARIX FANINI O'QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASHNING AYRIM DOZLAR MASALALARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (1), 27-32.